

Сендецький Андрій Владиславович

аспірант НАКККіМ

sendetskyu@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6821-1785

Науковий керівник: **Дичковський Степан Іванович**,

доктор культурології, професор, професор кафедри

артменеджменту та івент-технологій НАКККіМ

Культурний діалог vs діалог культур: мова про війну зі сцени

Держави з демократичними цінностями відразу зреагували на повномасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну на світанку 24 лютого 2022 р., запропонувавши українцям усесторонню підтримку: військову, економічну, медичну, соціальну, що засвідчує про налагоджену міжнародну комунікацію. Наукові установи, наприклад, анонсують нові дослідницькі проекти з фіксацією усних історій про пережите в окупації; проводять інтерв'ю, зустрічі, конференції з метою нагромадження усієї важливої інформації для осмислення кожним українцем ключового аспекту *самоідентифікації* та *культури пам'яті*.

Тому рефлексії щодо цієї війни, розпочатої інтервенцією Москви ще у лютому 2014 р., і пізнання сенсу буття в травмованому суспільстві будуть виривати постійно. Проблема конференції «повоєнний діалог культур» неодноразово звучатиме з дотичними темами на зібраннях не тільки наукового спрямування, а й у ширшому контексті міжкультурних відносин, бо війна триває, набуваючи очевидних загроз не лише для українського народу. Паритет з цивілізованими державами на рівні публічної комунікації постійно формують культурна дипломатія та еліти (тема діалогу: «*Мир у світі*»).

Іншим аргументом *актуальності* пропонуваного дослідження є той, факт, що посттравматичний стресовий розлад, спричинений воєнними подіями, властивий практично усім громадянам України. Він ще даватиме виразні складні наслідки в багатьох сферах функціонування соціуму. Мілітарна тема й надалі буде провідною у житті української нації. На це вказують фактори, спричинені жорстоким конфліктом: психологічні й фізичні травми, послаблена економіка, зруйнована інфраструктура, процвітаюча корупція, а також тривала затяжна криза політикуму, згорання конституційних прав і свобод громадян країни через некомпетентні й непопулярні дії влади, тощо (тема діалогу: «*Я і війна*»).

Мета дослідження – показати результати аналізу протиріч між культурним діалогом та діалогом культур України у контексті театральних практик 2014–2023 рр. на тему війни не тільки як збройного конфлікту, а як конфронтації етноідентифікації кожного громадянина

України. Вважаємо, що ця надскладна й гостра проблема знайде ще широкий відголосок у працях з культурології, соціології, в політичних науках [2].

Методологія дослідження базується на застосуванні загальнонаукових та культурологічних методів: аналізу та синтезу, історичного та логічного, абстрагування, конкретизації й узагальнення. Використано метод спостереження, соціокультурний історико-генетичний метод і метод реконструкції культурного поля.

Щоб розглянути протиріччя між двома явищами: культурним діалогом та діалогом культур (міжкультурне, крос-культурне спілкування), необхідно з'ясувати їхні смислові відтінки [8; 12].

Вважаємо, що *культурний діалог* – доброзичливе спілкування двох чи більше сторін щодо пошуку компромісів й спільних інтересів для тривалої комунікації поміж ними задля збереження особистої репутації як репрезентанта держави, посилення іміджу своєї країни загалом, тобто з метою зміцнення представницького реноме. Ця авторська дефініція є синтезом низки визначень, запропонованих вченими різних дисциплін [7; 9; 10; 11; 14].

Натомість *діалог культур* є комунікацією представників різних етнічних, соціальних, релігійних та інших формацій, субкультур з метою здобуття знань один про одного, налагодження відносин або відстоювання своїх інтересів, що не обов'язково передбачає позитивні рефлексії від спілкування репрезентантів цих різних спільнот. Тобто діалог культур може відбуватися навіть в одному театральному колективі, а його учасники мати особисту мету і суб'єктивний погляд.

Перманентна конфронтація культурного діалогу та діалогу культур виразно простежується на прикладі театральних практик колективів України як у середині країни, так і за її межами. Дисонанс особливо помітний на тлі російсько-української війни та рефлексій громадян України на жахливі воєнні події, а особливо у контексті особистісної самоідентифікації незалежно від місця перебування.

Театр є публічною інституцією, діяльність якої суголосна з суспільними реаліями, що транслюються зі сцени у формі інтерпретованого дійства з метою утворення діалогу між митцем та глядачем [13, s. 11-12].

Тут виразно помітні кореляції театру, як виду сценічного мистецтва, адресованого до поціновувача творчості з одного боку, а з іншого – культурної дипломатії, як переважно медійного репрезентанта іміджу певної спільноти, скерованого для позитивного його сприйняття аудиторією. Естетика подачі інформації, візуалізація художньої мови та вербалізація позитивних думок є тими інструментами, які уподібнюють театральне мистецтво і культурну дипломатію у поставлених завданнях для досягнення мети: здобути прихильність реципієнта [3]. Тобто обидва явища існують для виконання завдань у своєрідних ампулах: мистецтва переконувати і мистецтва компромісу [11, с. 20].

Тема конфлікту – побутового, соціального, кланового, міжетнічного, міжконфесійного, словесного, збройного тощо, – зі сцени звучить відтоді, відколи існує театральне мистецтво. Конфлікт присутній у будь-якому театральному жанрі. Однак спектаклі з мілітарним сюжетом частіше простежується у репертуарі під час реальних воєн, як необхідна рефлексія на подію. Театральна інституція своїм репертуаром вже в анонсах маніфестує відношення до війни: відкрито засуджує її чи толерує за замовчуванням. Необхідно зауважити, що таке рішення доволі часто залежить від дирекції театру.

Показовими прикладами солідарності з українцями, які щоденно виборюють перемогу над московитами, є низка театрів у Польщі. Наприклад, у Драматичному театрі Варшави тривалий час оркестр розпочинав свої вистави, граючи гімн України [3]. Ця зворушлива акція, а також звертання польських акторів зі сцени до глядача із закликом допомагати українцям у боротьбі, уклін після спектаклів з прапором України засвідчують про чітку політичну позицію колективу, який виступає своєрідним культурним неурядовим амбасадором. Тут бачимо поєднання ознак культурного діалогу і діалогу культур. Ще до початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну цей театр, очолюваний тоді Т. Слободзянком, популяризував вистави російських драматургів, запрошував звідтам акторів. Проте, колектив переважно не підтримував насаджувани дирекцією проросійські нарративи, у наслідок чого виникали конфлікти.

Досі неоднозначною є позиція окремих українських театрів та культурно-мистецьких онлайн-платформ щодо дерусифікації держави від насадженої упродовж століть московської ідеології та супровідних їй колоніальних маркерів. Наприклад, Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки у Києві аж до липня 2022 р. носив у назві «профільне спрямування» – російської драми, у той час, коли російсько-українська війна точиться з лютого 2014 р. Це засвідчує політичну латентність та вкорінені проросійські погляди не тільки театральної трупи, а й інших владних структур країни [1]. Їх неможливо змінити відразу із перейменуванням закладу, перекладом на українську мову репертуарних вистав чи контенту сайту. Це процес тривалий і болісний, який відображає соціокультурну проблему нації загалом (тема діалогу: *«Рідна мова»*).

Такі ж тенденції існують у діалозі культур на театральних майданчиках, під час якого у спостерігача виникають симптоми когнітивного дисонансу щодо розуміння чому саме значна частина «українських» театралів послуговується мовою окупанта, у той же час не вважаючи себе приналежними до московитів.

Про подібні споживацькі настрої мовиться, наприклад, у виставі *«Будинок на кордоні»* (реж. С. Павлюк, драм. С. Мрожек) Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру імені Мико-

ли Куліша: використаний у сценографії холодильник «Донбас» натякає про однойменний регіон України та його населення, яке надало перевагу примітивним харчам у сенсі московських подачок, замість духовної поживи прагнення демократичних цінностей, за котрі боролася нація у Революції гідності (тема діалогу: «Україна vs росія: що далі?») [6, с. 11].

У контексті театральних практик українського-польського культурного діалогу виразним є приклад діалогу культур у п'єсі «Донбас, повстань! Казка про Новоросію» (авт. П. Юров та А. Касілова), яка була озвучена авторами у Варшаві й Любліні, як реакція на вторгнення московитів на сході України (тема діалогу: «Відбудова країни») [4; 5].

Таким чином, боротьба з московським загарбником триває не лише на фронті, а й в тилу, де ще занадто багато адептів «русского міра». Проблеми комунікацій не обмежуються лише переліченими темами культурного діалогу та діалогом культур. Конфронтація щодо самоідентифікації стане однією з чільних у перспективі. У пам'ять про загиблих на фронті людей у боротьбі з росією та заради повсюдного утвердження української мови в Україні на підставі її державного статусу, толерувати глибокий конфлікт у діалозі культур – українців та квазіутворення «російськомовних українців», – неможливо. Зрозуміло, що Україні властиве культурне різноманіття, утім ігнорування державної символіки, саботаж офіційної мови, клейнодів тощо громадянами країни є злочином. Пошук нових сенсів у контексті полікультурного світу, що анонсовано конференцією, звужується до відповіді на одвічне питання «Хто я?!»

Список використаних джерел

1. Городнича К. «Російська культура – це повітря, без якого неможливо дихати». Колишній художерник театру ім. Лесі Українки Резнікович дав інтерв'ю білоруському пропагандисту. Антоніна: перу медійну білизну безкоштовно. URL: <https://antonina.detector.media/mediatresh/post/225071/2024-04-20-rosijska-kultura-tse-povitrya-bez-yakogo-nemozhlyvo-dykhaty-kolyshniy-khudkerivnyk-teatru-im-lesi-ukrainky-reznikovych-dav-intervyu-biloruskomu-propagandystu/> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Звіт за результатами опитування учасників освітнього процесу щодо дотримання мовного законодавства (констатувальний етап 2021-2022 н.р.). Державна служба якості освіти України. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zvit_I_etap_monitoringu_MOVA_.pdf (дата звернення 16.03.2024).
3. Сендєцький А. Арт-резиденція як форма культурного діалогу в умовах вимушеної міграції під час воєнної інтервенції. Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір : матеріали VI Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. та магістран. / М-во культ. України та інформ. політики ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. ; Київ. націон. універ. кул. і мист.; Наук. тов. студ., асп., доктор. і молод. вч. (Київ, 03 листопада 2022 р.). Київ: НАКККІМ, 2022. С. 24-26.
4. Соколенко Н. Люблінська альтернатива. Український театр. 2014. № 5. С. 42-43.
5. Соколенко Н. Павло Юров. Експортване пекло. Український театр. 2014. № 5. С. 16-17.
6. Цимбал Г. «Донбас» ... і кордони в серцях. Український театр. 2014. № 6. С. 10-13.
7. Шейко В. Культурологічні аспекти компаративістики та діалог культур: стан і перспективи. Культурологічна думка: Щорічник наук. праць. Київ: Інститут культурології Академії мистецтв України, 2010. №2. С. 14-23.
8. Arasaratnam L. A. & Doerfel M. L. Intercultural communication competence: Identifying key components from multicultural perspectives. International Journal of Intercultural Relations. 2005. № 29, 137-163.
9. Cummings M. C. (2009). Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey.

- Cultural Diplomacy Research Series. (p. 1–15). Washington DC: Americans for the Arts (formerly Center for Arts and Culture).
10. Goff, P. M. (2013). Cultural Diplomacy. The Oxford Handbook of Modern Diplomacy / ed. Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur. Oxford Handbooks Online. Scholarly Research Reviews, 992 s.
 11. Kieliszewski P. & Poprawski M. Instytucje publiczne i dyplomacja kulturalna. Potencjały i wyzwania. Zarządzanie Publiczne. 2009. Nr 3. S. 19-32.
 12. Lustig M. W. & Koester, J. Intercultural Competence. Interpersonal Communication Across Culture (7th ed.). Boston: Pearson Education, 2013. 400 p.
 13. Przystek D. Polityki kulturalne a wolność wypowiedzi artystycznej w Polsce w latach 1989-2015. Warszawa: Elipsa Dom Wydawniczy, 2017. 462 s.
 14. Stelowska, D. (2015). Culture in International Relations. Defining Cultural Diplomacy. Polish Journal of Political Science, 1 (3), 50-72.

Стаценко Микита Олегович

аспірант НАКККіМ

Науковий керівник: Денисюк Жанна Захарівна,

доктор культурології, в.о. проректора

з наукової та виховної роботи НАКККіМ

Видовище як феномен культури: мистецько-аксіологічний аспект

Найважливішим фактором розвитку сучасної культури, в масовому чи іншому форматі, є візуальний компонент. Видовище завжди займало важливе місце в духовно-практичній діяльності людей, але саме сьогодні «візуальне» стає центральним елементом у будь-яких повсякденних практиках. Так само стрімкий розвиток медіатехнологій надає екранним формам культури безпрецедентних можливостей у сфері впливу на суспільство та особистість.

Видовищно-ігрові елементи з'явилися в різних формах масових розваг задовго до того, як частина культури увійшла до системи товарно-грошових відносин. Зокрема, у Стародавній Греції існувала досить велика кількість масових дійств, пов'язаних з релігійними обрядами (Панафінеї, Діонісії та ін.), театральними та спортивними змаганнями.

Видовище як феномен культури відображає широкий спектр публічних подій та вистав, які мали високий ступінь естетичної, драматургічної або розважальної цінності та були призначені для розваг та задоволення глядачів. Це були театральні вистави, концерти, циркові вистави, опери, балети, фестивалі, церемонії, спортивні змагання та інші види масових заходів. Існували танці військові, культові (весільні, поховальні та ін.), оргіастичні, сценічні, побутові та інші, до громадських свят. До давньогрецьких свят залучалася величезна кількість людей, а кордони між аудиторією та безпосередніми учасниками дійства стиралися. В добу Середньовіччя видовищно-розважальні заходи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ФРАНКО-УКРАЇНСЬКА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА
ПЛАТФОРМА «ЗА УКРАЇНУ»
УНІВЕРСИТЕТ ПАРИЖ ПАНТЕОН-СОРБОННА
ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ
ПАН'ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У БРАТИСЛАВІ

У ПОШУКУ НОВИХ СЕНСІВ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СВІТУ. ПОВОЄННИЙ ДІАЛОГ КУЛЬТУР

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(м. Київ, 16 – 17 ТРАВНЯ 2024 РОКУ)

SEARCHING FOR THE NEW MEANINGS OF THE POLY CULTURAL WORLD. POST-WAR DIALOGUE OF CULTURES

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
(Ukraine, Kyiv, 2024 February 2–3)

УДК 304.42

У11

Редакційна колегія:

Копієвська О. Р., доктор культурології, професор, заслужений працівник освіти України;

Добровольська В. В., в.о. завідувачка кафедри артменеджменту та івент-технологій НАКККіМ, професор;

Хімич Я. О., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри артменеджменту та івент-технологій НАКККіМ;

Шевченко Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри артменеджменту та івент-технологій НАКККіМ;

Дячук В. П., доктор філософії, доцент кафедри артменеджменту та івент-технологій НАКККіМ, заслужений працівник культури України;

Бугайова О. І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри креативних культурних індустрій НАКККіМ.

Синхронний переклад:

Земляна Олександра Володимирівна.

У11

У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур : матеріали Міжнародної наукової конференції (Київ, 16–17 травня 2024 р.) / упоряд. В. П. Дячук. Київ : НАКККіМ, 2024. 600 с.

Збірник містить матеріали Міжнародної наукової конференції «У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур», проведеної Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв (Україна) у співпраці з українськими державними установами й зарубіжними культурно-освітніми й науковими закладами.

УДК 304.42

Автори статей відповідають за правдивість викладеного матеріалу, достовірність цитування джерел і посилань на них. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Тези подаються в авторській редакції.

© НАКККіМ, 2024

© Дячук В. П., автор ідеї та організатор, 2024